«BIR MANZIL — MING YO‘L» MUALLIFLIK DASTURI ASOSIDA INKLYUZIV TA’LIMNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Berdinazarova Muxlisa Beknazar qizi
berdinazarovamuxlisa01946@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu tezisda inklyuziv ta’limning mazmun-mohiyati, ta’lim jarayonida har bir bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olish hamda «Bir manzil — ming yo‘l» mualliflik dasturining pedagogik ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarni qo‘llab-quvvatlash, ta’lim jarayonida individual yondashuvni qo‘llash, o‘qituvchi va ota-onalar hamkorligini rivojlantirish masalalariga e’tibor qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *inklyuziv ta’lim, individual yondashuv, teng imkoniyat, alohida ta’lim ehtiyojlari, pedagogik hamkorlik, mualliflik dasturi, ta’lim sifati.*

Аннотация. *В тезисах раскрываются сущность инклюзивного образования, необходимость учитывать индивидуальные возможности каждого ребёнка и педагогическое значение авторской программы «Бир манзил — минг йўл». Особое внимание уделено поддержке детей с особыми образовательными потребностями, индивидуальному подходу и развитию сотрудничества педагогов и родителей.*

Ключевые слова: *инклюзивное образование, индивидуальный подход, равные возможности, особые образовательные потребности, педагогическое сотрудничество, авторская программа, качество образования.*

Abstract. *This paper discusses the nature of inclusive education, the need to consider each child’s individual abilities, and the educational significance of the “Bir manzil — ming yo‘l” authorial programme. It focuses on support for children with special educational needs, individualised teaching, and cooperation between teachers and parents.*

Keywords: *inclusive education, individual approach, equal opportunities, special educational needs, educational cooperation, authorial programme, quality of education.*

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida har bir bolaning bilim olishi, qobiliyatlarini namoyon etishi va jamiyatda o‘z o‘rnini topishi uchun teng imkoniyatlar yaratish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu jihatdan inklyuziv ta’lim alohida ahamiyat

kasb etadi. Inklyuziv ta’lim barcha bolalarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ularning umumiy ta’lim jarayonida ishtirok etishini qo‘llab-quvvatlaydi.

Har bir bola o‘ziga xos qobiliyat, qiziqish va rivojlanish sur’atiga ega. Shu sababli ta’lim jarayonida barcha o‘quvchilarga bir xil talab qo‘yish bilan cheklanib qolmasdan, ularning imkoniyatlariga mos metod va vositalardan foydalanish zarur. Bunda pedagogning kasbiy mahorati, sabr-toqati, ijodkorligi va individual yondashuvi muhim o‘rin tutadi.

Shu maqsadda ishlab chiqilgan «Bir manzil — ming yo‘l» mualliflik dasturi inklyuziv ta’limni rivojlantirish, har bir bolaning imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish va ta’lim jarayonida qulay pedagogik muhitni shakllantirishga yo‘naltirilgan.

Asosiy qism

«Bir manzil — ming yo‘l» mualliflik dasturining asosiy g‘oyasi shundan iboratki, barcha bolalar ta’lim olish va rivojlanish huquqiga ega, biroq ularning bilimlarni o‘zlashtirish yo‘llari turlicha bo‘lishi mumkin. Ayrim o‘quvchilar topshiriqlarni tez bajarsa, boshqalarga ko‘proq vaqt, qo‘shimcha tushuntirish yoki ko‘rgazmali vositalar kerak bo‘ladi. Pedagog ushbu farqlarni hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etishi lozim.

Dasturdan ko‘zlangan asosiy maqsad — alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalar va boshqa o‘quvchilar uchun qulay ta’lim muhitini yaratish, ularning mustaqil fikrlashi, muloqot qilishi, jamoada ishlashi hamda o‘z qobiliyatlarini namoyon etishiga ko‘maklashishdir.

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish muhim:

- har bir o‘quvchining individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini o‘rganish;
- ta’lim materiallarini bolalarning imkoniyatlariga moslashtirish;
- interfaol metodlar va didaktik o‘yinlardan foydalanish;
- o‘quvchilarda o‘zaro hurmat va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- ota-onalar va pedagoglar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash;
- har bir bolaning yutuqlarini aniqlash va rag‘batlantirish.

Dastur doirasida ta’lim jarayonini bir necha yo‘nalishda tashkil etish mumkin. **Birinchi yo‘nalish — bolaning imkoniyatlarini aniqlash.** Bunda o‘quvchining qiziqishlari, kuchli tomonlari, bilim darajasi va qo‘shimcha yordamga bo‘lgan ehtiyojlari o‘rganiladi. Ushbu ma’lumotlar ta’lim metodlarini tanlashda asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ikkinchi yo‘nalish — individual yondashuvni amalga oshirish. O‘quvchilarga topshiriqlarni bajarish uchun turli usullar taklif etiladi. Masalan,

ayrim bolalar mavzuni matn orqali yaxshi tushunsa, boshqalari rasmlar, jadvallar, amaliy mashqlar yoki og‘zaki tushuntirishlar orqali yaxshiroq o‘zlashtirishi mumkin. Shuning uchun dars jarayonida turli ta’lim vositalaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchi yo‘nalish — hamkorlikda o‘qitish. Guruhli mashg‘ulotlar, juftlikda ishlash, didaktik o‘yinlar va ijodiy topshiriqlar bolalarning o‘zaro muloqotini rivojlantiradi. Bunday mashg‘ulotlarda o‘quvchilar bir-biriga yordam berishni, fikrlarni tinglashni va umumiy natijaga erishish uchun hamkorlik qilishni o‘rganadilar.

To‘rtinchi yo‘nalish — yutuqlarni rag‘batlantirish va baholash. Inklyuziv ta’limda bolaning faqat yakuniy natijasiga emas, balki uning harakati, intilishi va shaxsiy rivojlanishiga ham e’tibor berish kerak. O‘quvchining kichik yutuqlarini e’tirof etish uning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va ta’limga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Dastur samaradorligini oshirishda o‘qituvchi va ota-onalar hamkorligi ham muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar bolaning qiziqishlari, kundalik faoliyati va ehtiyojlari haqida ma’lumot berish orqali pedagogga yordam ko‘rsatadilar. O‘qituvchi esa bolaning ta’limdagi rivojlanishi, erishgan yutuqlari va qo‘shimcha yordamga ehtiyoji haqida ota-onalarni xabardor qilib borishi lozim. Zarur hollarda psixolog, maxsus pedagog va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlik qilish ham foydali hisoblanadi.

«Bir manzil — ming yo‘l» dasturining muhim jihati shundaki, u bolalar o‘rtasidagi farqlarni kamchilik sifatida emas, balki ta’lim jarayonini to‘g‘ri tashkil etishni talab qiladigan individual xususiyatlar sifatida ko‘rib chiqadi. Bunday yondashuv har bir bolaning o‘z imkoniyatlariga muvofiq rivojlanishiga sharoit yaratadi.

Dastur amaliyotga tatbiq etilganda o‘quvchilarning darslardagi ishtiroki, topshiriqlarni bajarishdagi mustaqilligi, tengdoshlari bilan muloqoti va individual rivojlanishidagi o‘zgarishlarni kuzatib borish mumkin. Ushbu ko‘rsatkichlarni muntazam tahlil qilish pedagogga qo‘llanilayotgan metodlarning samaradorligini aniqlash va zarur o‘zgartirishlar kiritish imkonini beradi.

Kutilayotgan natijalar

«Bir manzil — ming yo‘l» mualliflik dasturini ta’lim jarayonida qo‘llash natijasida quyidagi ijobiy o‘zgarishlarga erishish ko‘zda tutiladi:

- o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligi oshadi;
- bolalarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish uchun imkoniyatlar kengayadi;
- mustaqil fikrlash va muloqot ko‘nikmalari shakllanadi;

- o‘quvchilar o‘rtasida o‘zaro hurmat va hamkorlik mustahkamlanadi;
- ota-onalar va pedagoglarning hamkorligi rivojlanadi;
- ta’lim jarayonida qo‘llab-quvvatlovchi va do‘stona muhitni yaratishga yordam beriladi.

Ushbu natijalar dastur amaliyotda qo‘llanib, kuzatuv va tahlillar orqali baholanganda yanada aniq namoyon bo‘ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta’lim har bir bolaning ta’lim olish huquqini ta’minlash, uning qobiliyatlarini rivojlantirish va jamiyatga moslashuviga ko‘maklashishda muhim ahamiyatga ega. «Bir manzil — ming yo‘l» mualliflik dasturi esa ta’lim jarayonida individual yondashuv, hamkorlik, rag‘batlantirish va qulay pedagogik muhit yaratish tamoyillariga asoslanadi.

Har bir bolaning rivojlanish yo‘li turlicha bo‘lishi mumkin, ammo ularning barchasi bilim olish, o‘z imkoniyatlarini namoyon etish va muvaffaqiyatga erishish huquqiga ega. Shuning uchun pedagogning asosiy vazifasi har bir o‘quvchiga mos ta’lim yo‘lini topish va uning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashdan iborat.

«Bir manzil — ming yo‘l» g‘oyasining mazmuni ham shunda: maqsad bir — sifatli ta’lim, unga eltuvchi yo‘llar esa har bir bola uchun o‘ziga xosdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. — 2020-yil 23-sentabr.

2. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasi. — 2006-yil.

3. UNESCO. A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. — Paris, 2017.

4. Inklyuziv ta’limni tashkil etish va rivojlantirishga oid metodik tavsiyalar.